

Některá specifika dějin české literatury v průběhu staletí

Vitalita Staročeské kroniky tak řečeného Dalimila

RADKO ŠTASTNÝ

Otázka funkční aktuálnosti literárního díla

Na jeden ze závažných úkolů literární historie upozornil F. X. Šalda nedlouhou statí Hořčičné semeno Máchovo v souvislosti s máchovským výročím. Tehdy v *Šaldově zápisníku* napsal: „Básnické dílo není dotvořeno tou chvílí, kdy je napsáno. Literární historie velmi neprávem obmezuje se na to, že nám vypisuje jen genesi díla [...] Druhá, a často větší a nesnadnější část úkolu, jí čeká: vypsát, jak dílo se obměňovalo v mysli těch generací následujících, které se jím zabývaly, které z něho žily, které se jím sytily a živily. To je druhá část životopisu díla – a ta velmi často, ano pravidlem, bývá zanedbávána“ (Šalda 1935/36: 155). Nechceme tedy tento úkol zanedbávat, a proto se nad ním zamyslíme v následujících úvahách.

Zvolili jsme k tomu staročeskou veršovanou *Dalimilovu kroniku*. Plně se na ni totiž vztahuje Šaldova charakteristika v citované stati: „Nová pokolení [...] Každá nová doba dává nový smysl starým dílům, pokud jsou ovšem hodnotná, je jejich vlastní prubířský kámen, na němž se přezkoušívá jejich životná nosnost a průkaznost“ (Šalda 1935/36: 156). Šalda pak tuto charakteristiku aplikuje vzhledem k Máchovi na několika spisovatelských generacích 19. století. Avšak tato charakteristika mutatis mutandis, zdá se, platí pro celou českou literaturu počínaje *Dalimilem*, a to i ve specifickém smyslu národně obranném.

Podstatu této problematiky „druhé části životopisu díla“, v souladu s názory Šaldovými, jež cituje a z nichž vychází, teoreticky dále propracoval F. Vodička (1969) v kapitole Konkretizace literárního díla, když uvažoval o otázkách díla Nerudova (v r. 1941, Vodička 1969: 193–219). Přitom obecná platnost pro celou literaturu, podobně jako u Šaldova Máchy, je nepopíratelná: „Každé dílo literární však plní v literatuře jistou společenskou funkci; způsob, jímž onu funkci plní, ne-

můžeme však poznat rozborem struktury díla, ale jedině tím, sledujeme-li, jak je dílo vnímáno, jaké hodnoty jsou mu přisuzovány, v jaké podobě se zjevuje těm, kdož esteticky dílo prožívají, jaké významové spojitosti vyvolává, v jakém společenském okruhu dílo žije a v jakém hierarchickém zařazení“ (ibid.: 195). Pro náš záměr, věnovat v tomto směru pozornost *Dalimilovi*, lze aplikovat i Vodičkův úkol pro literární historii: „Literární historik se spokojí tím, že bude zkoumat vývojovou křivku ohlasu určitého díla, stanoví, jak dalece bylo dílo živou hodnotou literární, [...] a pokud existovalo jen jako hodnota historická [...] bude přihlížet k společenskému okruhu, v němž dílo dochází rezonance [...]“ (ibid.: 210).

Může být vyslovena námitka, že Šaldovy i Vodičkovy názory vycházejí ve směr z posuzování děl tzv. moderní literatury a jejich použití pro středověké *Dalimilovo* dílo není přiměřené. Je přirozeně nesporné, že rozdíly v tak dlouhém časovém období samozřejmě jsou, avšak je otázka, zda se týkají všech stránek literární tvorby. Že ani díla starší české literatury se nevyčleňují ve sledovaném směru z literatury jako celku, je jasně patrné ze studie Jaroslava Kolára *K žánrovému statutu děl starší české literatury* (Kolár 1994). Když hovoří o analýze staršího díla, upozorňuje také na možnost posuzovat individuální kvalitu památky na pozadí žánru a připomíná postup J. Lehára (1983). Sám pak k tomu poznamenává: „I tento zorný úhel však vypovídá vlastně nedostatečně o významových možnostech památky v literárně společenském provozu. K jejich postižení pokládám za účelné uplatnit hledisko *aktuální funkčnosti* [zdůraznil R. Š.], a to jak u děl nově vznikajících, tak u těch, která se jako starší, známá, osvědčená ocitají v nových souvislostech, popř. jsou pro ně adaptována [...] Je však třeba obrátit pozornost na rozmanité možnosti této aktuální funkčnosti [...] Jde především o to, že lze rozlišit funkčnost takřkajíc ‚interní‘, obrácenou k literatuře samé [...] a ‚externí‘, která se uplatňuje ve vztahu k vnějším okolnostem, konkrétním společenským situacím, příležitostem atp. Pokud jde o starší existující díla, jde v podstatě o dobové konkretizace [...]“ (Kolár 1994: 502). Pak uvádí citovaného Vodičku. Nám půjde v dalším hlavně o funkčnost externí, jež je hlavním předmětem našich úvah o *Dalimilovi* a obranných tendencích české literatury vůbec.

Žánrovou specifikací *Dalimila* se zabývá bez přímého poukazu k J. Lehárovi a J. Kolárovi i R. B. Pynsent (Pynsent 1999: 200). Žánrově „*Dalimilova kronika* není vlastně kronika v tom smyslu, jako např. *Kosmova Kronika Čechů*“. *Dalimilova kronika* je podle něho částečně politický pamflet a částečně genealogický román s pověstmi (bájami) (podobně dříve Daňhelka 1981: 10) a Pynsent ji označuje za polymytické dílo se třemi mytickými funkcemi:

1. mytickopoetickou (kterou sám autor vyděluje sociálně-politickou interpretací českých dějin);

2. nejpozději od časného 15. století do jisté míry autor a čtenář a později vydavatel Ješín pojali text v mytické funkci;

3. text se stal pramenem dalších mytologizací, a to zvláště v interpretaci německo-českých vztahů.

Toto členění funkcí v podstatě odpovídá bez mytického pojetí členění našemu (Šťastný 1991). Přitom Pynsent chápe široce mýtus v tom smyslu, že objasňuje vypravováním nebo narážkami svým obsahem něco, na čem společnosti, popřípadě národu záleží. V určité míře se tedy Pynsentova mytičnost kryje s mnohem přesnější Kolárovou aktuální funkčností.

Díky několik desítek let trvající práci filologů vedených J. Daňhelkou máme k dispozici zcela ojedinělou kritickou edici *Dalimila* zachycující všechny zachované rukopisy a zlomky, včetně rekonstruovaného archetypu (k tomu podrobněji Hádek 1982) v jazyce počátku 14. století (Daňhelka ad. 1988). Žel, že z předpokládaného třetího dílu vyšel jen historický komentář (Bláhová 1995), zatímco shodou různých nepříznivých okolností literárněhistorický komentář již téměř deset let stárne v rukopise. Na jeho základě vznikla jen populárně pojatá publikace (Šťastný 1991, viz i Svejkovský 1993).

Vitalita *Dalimila* v průběhu staletí

Takzvaná *Dalimilova kronika*, jedno z nejstarších básnických děl české veršované epiky, měla v původní podobě 5569 bezrozměrných veršů. První impuls k napsání zatím anonymním autorem dala zřejmě vražda Václava III. v Olomouci r. 1306, text vznikl nesporně po r. 1308, na nějž je v něm poukázáno, a dokončen byl velmi pravděpodobně r. 1311, neboť žádnou událost po korunovaci Jana Lucemburského již neuvádí (nové hypotézy viz Šťastný 1991, Edel 2000). Rok prvního opisu, zachycený v pozdějším opsání, je 1314. Ten bývá také často pokládán za datum ukončení archetypu. *Dalimil* se zachoval v osmi relativně úplných rukopisech, jednom fragmentu a v pěti různě dlouhých zlomcích a v jednom tištěném vydání, jež filologové považují pro jeho kvality rovněž za textový materiál (Daňhelka ad. 1988, 1: 7–77).

Dvojediná základní idea, již autor *Dalimila* sledoval, byla snaha šlechtických reprezentantů národa rozhodnout o nové dynastii a panovníkovi volbou a zamezit obsazení českého trůnu německým kandidátem. Obě tyto součásti základní ideje, buď současně, nebo jen jednou z nich, v různých modifikacích podle měnících se dějinných okolností, lze sledovat v průběhu sedmi století. A to v konkretizacích, lépe řečeno v aktuální funkčnosti, jak právě pro starší litera-

туру navrhuje citovaný J. Kolár (1994: 502). Konkrétní společenské situace, příležitosti, lze v textových pramenech *Dalimila* podle nástinu celkem složitého stemmatu filiací rukopisů (žádný není přímou předlohou jinému, Šťastný 1991: 266–67) rozdělit do čtrnácti období. V nich vystupuje *Dalimil* jako dílo živé a připojují se k němu až do naší přítomnosti nová díla s podobným přízvukem.

1. 1311–1314: *Dalimilova „kronika“* jako memorandum k volbě Jana Lucemburského (Daňhelka 1981: 10). Druhý aspekt se týká nacionality (ibid.: 9).

2. 1314–1326: Tlak prvních let vlády Jana Lucemburského vyvolal nutnost v duchu archetypu připojit další události 20. let 14. století v Doplňcích, které napsal pokračovatel *Dalimila*, aniž zasáhl do kompozice archetypu. Nacionální tendence v nich sílí.

3. 1350–1355: Ačkoli žádný textový pramen nenese toto vročení, filologové sem kladou nejstarší zlomky Hanušovy a Hradecké a téměř úplný rukopis Cambridžský. Doba Karla IV. už od dvojvládní s Janem Lucemburským přinášela mnoho problémů ve vztazích mezi šlechtou a panovníkem. Zlomky opisů a rukopis z té doby ukazují k aktuální funkčnosti *Dalimila*, zvláště k otázkám vlády, a Karlův neúspěch s prosazením Majestátu u šlechty toho může být dokladem. Přitom některé redukce textu o nacionálních problémech mohou být také chápány jako dobově příznakové.

4. 1400–1405: Vedle zlomku Olomouckého a zlomků Klementinsko-Křižovnických z nějakého rukopisu asi ještě z doby Jana Lucemburského, z něhož se zachovaly, jak se nám podařilo dokázat, i zlomky Mnichovské (Šťastný 1991: 123), vznikl v tomto období nejdůležitější rukopis Vídeňský, základový pro kritické vydání (Daňhelka ad. 1988). Nese vročení svého protografu (1326) s předsunutými Doplňky 1–4, avšak podle všech ostatních znaků byl napsán na rozhraní 14. a 15. století (Kvítková 1992: 48). Aktuálně funkční oběma svými základními tendencemi se jeví jako konkretizované literární dílo vyvolané soupeřením Václava IV. s panskou jednotou a atmosférou přicházejícího husitství. Podobné myšlenky nacházíme i v jiných literárních dílech té doby, jako je např. *Nová rada* Smila Flašky z Pardubic nebo *Práva zemská česká* Ondřeje z Dubé aj.

5. 1420: Aktualizace *Dalimila* po stu letech od vzniku nesporně souvisí s husitstvím svým zaměřením, i když ne jako inspirace pro novou literární tvorbu, do níž se však promítá v citacích. Proto také německý historik G. Meinert na počátku 19. století nazval *Dalimila* „polnicí husitských válek“. V prvním období husitství vznikl protograf Lobkovického rukopisu (základového pro edici Havránek ad. 1957) a další rukopisy, z nichž možno předpokládat protograf Fürstenberského rukopisu. „Bojové vlastenectví *Dalimilovy kroniky* se stýká s národnostním motivem tehdejší literární produkce a s tehdy živou ideou českého

národa v tom, že je pojato jako zobecněná dějinná zkušenost ze stálého potyká-
ní dvojího národního živlu“ (Lehár 1983: 34). Skladby *Budyšínského rukopisu Dalimila* parafrázuji.

6. 1431–1443: V další fázi husitství jsou patrné stopy *Dalimila* u Vavřince z Březové v latinské *Písni o vítězství u Domažlic* r. 1431, a když po smrti Zikmundově v r. 1437 se nová volba stala prvořadou záležitostí, objevuje se bohatá žeh opisů *Dalimila*. Je to *Krátké sebranie kronik* (asi r. 1438), úplný kutnohorský Františkánský rukopis z r. 1440 a protograf i zachovaný Cerronský rukopis z r. 1443. Jak postupoval při aktualizování textu autor (písař) Františkánského rukopisu Franěk Všerubský, dokládá jeho okrajová poznámka k Předmluvě (Daňhelka ad. 1988, 1: 96, V 00/54), kde na výzvu Dalimilovu, aby někdo „opravil mů řeč rýmem krásným“, přiznává „to sem učinil jakž moha“. „Jazyková modernizace rukopisu souvisí s aktuálním pojetím jeho obsahu. [...] písař byl zřejmě veden úmyslem zdůraznit některé pasáže kroniky v souvislosti s dobovými událostmi, se svým husitským stanoviskem a protiněmeckým zaměřením“ (Kvítková 1992: 71).

7. 1450–1620: Doznívání zápasu o trůn a vítězství Jiřího z Poděbrad konkretizovalo *Dalimila* jako zajímavé literární dílo, jako „knihy dobré a každému užitečné“, jak zní marginálie ze 16. století v Cambridžském rukopise. Po sto padesáti letech se tak změnila jeho aktuální funkčnost. Kolem poloviny 15. století vznikají texty opisů podle předloh z 30. let. Je to Strahovský fragment z r. 1449 (Hádek 1978), vývojově jazykově velmi důležitý Lobkovický rukopis asi z r. 1450 a poslední úplné rukopisy Pelclův (okolo r. 1450) a ledečský Zebereřův (Pinvičkův), datovaný 1459. Vedle své beletristické funkce plnil *Dalimil* v 16. století úlohu pramene pro humanistické historické spisovatele, jako např. Viktorina Kornela ze Všehrd, Jana Skálu z Doubravky, Prokopa Lupáče z Hlaváčkova a zejména pro Václava Hájka z Libočan.

8. 1620–1626: S plnou původní ideovou silou vystoupila funkce *Dalimila* ve stavovském povstání 1618–1620. Nejprve Pavel Stránský ze Stránky u Zap, pozdější autor latinského spisu *O státě českém* (1634), použil ve spisku *Proti hostinským, v Čechách se do kostelův tlačícím jazykům na nedbalého Čecha učiněný okřik* (1618) jako motto verše „Když německý jazyk v Čechách vstane, / tehdy našeho rodu všě čest stane / neb zradie zemu i kniežata, / pro ně bude nášš koruna do Němec vzata“ (Daňhelka ad. 1988, 2: 214, V 68/155–158). Atmosféra doby podnítila Pavla Ješína z Bezdězí, spisovatele a stavovského politika, k funkční aktualizaci *Dalimila* v tištěné podobě. „Ješínovo vydání *Dalimilovy kroniky* je ediční čin prvního řádu. Ješín postřehl její poslání a dobře cítil, že je to dílo, jehož politická idea opět vyhovuje dané chvíli“ (Daňhelka

1981: 25). Ješín v předmluvě ke čtenáři vyjadřuje svůj patriotismus i nárok svobodné volby panovníka. V zásadě mu Němci v Čechách nevadili, pokud tu byli doma v pravém smyslu a neusilovali o popření české státnosti a byli „milovníci Země České“ (Daňhelka 1981: 52). Vítězní Habsburkové se postarali, aby celý náklad, kromě několika exemplářů korigovaných a zařazených mezi zakázané knihy, byl zničen dříve, než se dostal ke čtenářům.

9. 1670–1786: Jestliže na počátku 14. století slovo jazyk znamenalo také nebo především národ, v 17. a 18. století obrana jazyka byla obranou národa. Bohuslav Balbín si r. 1670 pořídil ze zakázaných knih opis Ješínova *Dalimila* a sám v jeho duchu napsal (1672–1673) svou *Apologii* (vydanou však až 1775 F. M. Pelclem). Věnoval ji Tomáši Pešinovi z Čechorodu, který podle Hájka přisoudil anonymní kroniku pravděpodobně smyšlenému Dalimilu Meziříčskému.

Osvícenští pracovníci se zabývali *Dalimilem* téměř výlučně jako památkou jazykovou: Mikuláš Adaukt Voigt, František Faustín Procházka vydává *Dalimila* 1786, J. Dobrovský v *Geschichte* (1792, 1818) připojuje i kritiku jako díla dějepisného.

10. 1817–1849: František Palacký ve *Würdigung* 1830 přijímá *Dalimila* jako nevěrohodného dějepisce, avšak proti Meinertovi a Dobrovskému se ho zastává a jeho nacionální zápal zdůvodňuje i hubením Slovanů na dolním Labi a pokládá ho za šlechtetného a velkodušného patriota. Pozoruhodná je aktuální funkčnost *Dalimila*, jak ji chápal J. Jungmann v úvodu k Hankovým *Starobylým skládáním* (Hanka 1817: VIII a n.: „[...] milo bude zajisté každému českého básnictví milovníku nejstaršího lyry české došlého nás ohlasu poslouchati [...] a v pravdě básnický jazyk, ano tak mnohou i z částky potlačenou jazyka našeho dokonalost nalézati“). Po dlouhých cenzurních potížích se Hankovi podařilo *Dalimila* vydat až r. 1849. Dobově konkretizuje *Dalimila* také K. Havlíček Borovský v *Národních novinách* (12. října 1849) při úvaze o stále téměř nepříteli v českých dějinách.

11. (1849–1918:) V druhé polovině 19. století a až do I. světové války jsou konkretizace *Dalimila* spojeny převážně s názory literárních historiků v souvislosti s národně osvobozeneckým zápasem, a důležité je i to, že není opomíjena jeho hodnota literárně-estetická. Např. J. Jireček v nesmírně záslužné edici k *Dalimilovi* poznamenává: „A bohdá, že nyní zmizí i předsudek dávno zakořeněný, a přes to přese vše lichý, že by totiž skladatel kroniky rýmované byl prost všelikého nadání básnického“ (Jireček 1882: XXVIII). Jirečkův názor současně podpořil formálním rozbořem K. Tieftrunk (1879). Přesto nakonec převážil a dodnes do velké míry převažuje názor, že *Dalimil* je dílo historiografické, a nikoli především básnické, nanejvýš ambivalentní (Bláhová 1995: 162–64).

12. 1918–1939: Za první republiky zazníval *Dalimil* aktuálně především u literárních historiků a historiků. „Z Dalimilova vypravování českých dějin se dá sestrotit autorův ideál českého státu: chce stát samostatný, nezávislý na říši německé nejen politicky, nýbrž ani kulturně, stát ryze český bez žvlů cizích [...] Tomuto státu má stát v čele král mocný, statečný, spravedlivý, dbalý svých povinností a uvědomělý Čech“ (Jakubec 1929: 105). Kriticky aktualizoval *Dalimila* v té době (1928) E. Rádl (1993: 78–84). Když ohrožení státu kulminovalo, vystoupil F. X. Šalda s přednáškou O smyslu literárních dějin českých, kde dobově konkretizoval také *Dalimila* (Šalda 1935/36a: 286–91). Aktuálně funkčně připomíná *Dalimila* na prahu 2. světové války J. Fučík článkem Proroctví Libušino, protože *Dalimil* postavil „před národ zrcadlo jeho vlastních dějin jako nabádavé varování“ (Fučík 1949: 33–36).

13. 1939–1945: Druhá světová válka mnohonásobně zesílila *Dalimilovy* ideje v česko-německém zápase, i když zjevná aktualizace jeho textu v Čechách byla podstatně znemožněna nacistickou cenzurou. Přesto např. A. Pražák na konci roku 1940 v rozhlasovém projevu zdůrazňuje, že „nejvyšším zákonem člověka předurčoval dbáti i své země a pracovati všemožně pro její čest, rozkvět a slávu, statečně brániti jazyka a národa celým svým životem a raději zemřít, než jej nechati poklesnout“ (Pražák 1946a: 22). V širokých dějinných souvislostech boje Čechů proti Němcům v USA dobově konkretizuje *Dalimila* R. Jakobson v knížce *Moudrost starých Čechů*, jejímž názvem se hlásí ke Komenckému (o ní přednáška J. Lehára, 1995: 39–56).

14. (1945–1989:) *Dalimilova* přítomnost v české literatuře po válce se projevuje konkretizacemi a aktualizacemi různé povahy. Jsou to především nové edice textu (Maralík–Čapek 1948; Havránek ad. 1957; Havránek–Hrabák 1957; Bláhová ad. 1977; Daňhelka ad. 1988). Dále nové interpretace jednak nemarxistické (Čapek 1948), jednak marxistické, z nichž pro posuzování *Dalimila* měla největší význam studie J. Hrabáka (1949) zdůrazňující *Dalimilův* „demokratismus“ marxisticky pojatý. Přitom *Dalimilovy* názory na otázku národní identity a svobodu volby provázely jako zlé svědomí jejich porušování v totalitním režimu. Němce vystřídali Rusové.

Tuto *Dalimilovu* cestu staletími výstižně vyjádřil J. Daňhelka v úvodu k reprintu Ješínova vydání, které, a to je příznačné, mohlo pro perzekuci editora vyjít jen v zahraničí. „*Kronika tak řečeného Dalimila* je stále součástí živého odkazu české literární minulosti [...] Je to jedna z nejstarších literárních památek českých prošlá složitým procesem uplatnění, poslání, zájmu i obliby“ (Daňhelka 1981: 36–37).

Smysl českých literárních dějin

Jestliže *Dalimil* díky své národně obranné tendenci neztratil aktuálnost v dobových konkretizacích, je otázka, zda tento rys není také jedním z podstatných znaků českých literárních dějin a neprozrazuje něco z jejich smyslu, jsme-li ochotni tento jev akceptovat. Samy literární dějiny se pak včleňují jako integrální součást do smyslu obecných národních dějin, ať byl formulován jako bohocentrismus Karla IV., husitský a evropský program Poděbradův, reformační Komenského, národněobrozenecký Palackého, náboženský a humanitní Masarykův, národní Pekařův nebo vývojový Rádlův, a to v pozitivních i kritických postojích. I když otázka smyslu českých dějin je problematizována a doporučuje se ptát se spíše po smyslu této otázky, jak to činí německý historik F. Seibt (1996: 31), nemění to nic na skutečnosti, že právě české literární dějiny a jejich smysl jsou důvodem k úvahám i o smyslu dějin obecných, jenž tak či onak reflektuje zejména jejich obranné specifikum. Specifičnost české literatury v její národně obranné tendenci, doložená *Dalimilem*, odpovídá na otázku, proč Čechy nestihl osud některých ostatních západních Slovanů, kteří obranné tendence neprojevovali. Češi „totiž vyhnuli se tomu, aby je pohltil Západ a částečně i Východ, tedy Německo a Polsko, oba to sousedí, u nichž Polabané hledali oporu“ (Seibt 1996: 46). Nevyrostla z nich, k zarmoucení některých, splynutím s německými přistěhovalci do Čech „nová národní odnož, východostředoněmecká“, jak Seibt konstatuje. S podobnými názory vystupují i někteří autoři čeští (Podiven 1991: 38 a n.).

Není náhoda, že právě v době akutního nebezpečí na konci 30. let, jak jsme již připomněli, F. X. Šalda vyslovil „několik poznámek k velikému námětu“, „kousek k tzv. filosofii dějin“, a nazval je *O smyslu literárních dějin českých* (Šalda 1935/36a: 203–14, 281–314). Podle něho „věci, které se nemění, to je ta filosofie dějin [...] V chaosu hledáme řád, v hltavém vývoji stále proměnném a stále stejném smysl a poslání. A to všechno [...] z pudu sebezáchovného“ (ibid.: 204). Potom shledává, že „česká literatura nemá tradici jednu, má tradici několicerou“ (ibid.: 207). Patří k ní i *Dalimil*. Mluví o jeho vlastenectví, nikoli nacionalismu, jak se vyvinul u Němců s koncepcí tzv. duše národní od Herdera k Fichtemu (tu má Šalda pravdu proti R. B. Pynsentovi, Pynsent 1999). „Mnohem spíše než výrazem nacionalismu je *Dalimil* živelným projevem svojskosti, domáckosti, staromilství, svérázu, který se vždycky projevuje při velkých společensko-politických přelomech,“ říká Šalda (Šalda 1935/36a: 289).

V druhé světové válce, jak také vzpomenu, R. Jakobson hovoří i o *Dalimilovi*: „*Dalimil*, který v duchu cyrilometodějské tradice staví národní ideu nad

státní suverenitu a s národním motivem spojuje heslo rovnosti, společného původu všech lidí, formuluje v duchu téže tradice spolu s *Legendou o sv. Prokopu* a latinským traktátem *De Theutunicis bonum dictamen* nadčasové cíle protiněmeckého odboje“ (Lehár 1995: 43).

Jestliže A. Pražák (1945) shromáždil snad všechny dostupné doklady z české literatury s apologetickými tendencemi, *Dalimil* je svou životností dokladem síly a trvanlivosti těchto snah, které jsou jedním z dominantních rysů smyslu českých literárních dějin. „Obrana jazyka a národa byla již odevždy české typické vlastnictví, byl to zvláštní případ český, protože jsme byli usazeni v srdci Evropy na křižovatce národů, a tedy v stálém nebezpečí o svůj byt“ (Pražák 1945: 11). Na pravdivosti tohoto konstatování nemůže nic ubrat ani marxistická ideologická uzurpace tohoto stanoviska v době sovětské nadvlády, ani nejnovější pochybnosti v souvislosti s vytvářením nových poměrů v Evropě, včetně rozdílů mezi pojetím českých dějin u *Dalimila* a modifikace tohoto pojetí např. u V. Havla, jak je interpretuje R. B. Pynsent (Pynsent 1999: 231).

Perspektivy

Dosud, jak bylo mnohokrát konstatováno, nemohla si česká literatura dovolit být jen literaturou, a čas od času, už od dob *Dalimilových*, se stávala také nástrojem politiky, především národně obranné. Jestliže se ve 14. století „pocit existenciální nejistoty více či méně refleктоval ve všech literárních projevech, [...] pocit existenciální nejistoty byl tím rysem, který spojoval literaturu té doby jako celek a přispíval k jejímu zaměření na hledání životních jistot v duchovní oblasti [...]“ (Petrů 1996: 54), bylo by žádoucí, aby tomu tak bylo i ve 21. století. Není důvod pochybovat, že pocit existenciální nejistoty, jenž sotva kdy zmizí, nevyvolá znovu v dílech českých autorů další projevy specifické pro českou literaturu v celých jejích dosavadních dějinách. Předpovědi, že česká literatura se bude těžko vyrovnávat se ztrátou svého politického poslání, nevycházejí z reálných podmínek české národní existence, které se hned tak, zdá se, nezmění.

Literatura

BLÁHOVÁ, Marie – KRČMOVÁ, Marie – VRBOVÁ, Hana
1977 *Kronika tak řečeného Dalimila* (Praha: Svoboda)

BLÁHOVÁ, Marie

1995 *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota*. Historický komentář (3) (Praha: Academia)

ČAPEK, Jan Blahoslav

1948 „Dalimilův ‚hlahol jasný‘“ in *Záření ducha a slova* (Praha)

DAŇHELKA, Jiří

1981 „Úvod“, in *Die Altschechische Reimchronik des sogenannten Dalimil* (München: Sagner), str. 7–37

1985 „Vremennyje izmenenija v drevnečešskoj rifmovannoj chronike Dalimila“, in *Problemy izučeniija kulturnogo nasledija* (Moskva: Nauka), str. 133–40

DAŇHELKA, Jiří – HÁDEK, Karel – HAVRÁNEK, Bohuslav – KVÍTKOVÁ, Naděžda

1988 *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila*. Vydání textu a veškerého textového materiálu 1, 2 (Praha: Academia)

EDEL, Tomáš

2000 *Příběh johanitského komtura řečeného Dalimil* (Praha: ISV)

FUČÍK, Julius

1949 „Prorocství Libušino“, in *Milujeme svůj národ* (Praha)

HÁDEK, Karel

1978 „Strahovský kodex DG III7“, *Listy filologické* 101, str. 79–83

1982 *Cesty k poznání archetypu středověkého textu* (Olomouc: FF UP)

HANKA, Václav

1817 *Starobylá skládání* 1 (Praha)

HAVRÁNEK, Bohuslav – DAŇHELKA, Jiří – KRISTEN, Zdeněk

1957 *Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila* (Praha: ČSAV)

HAVRÁNEK, Bohuslav – HRABÁK, Josef

1957 *Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu* (Praha: ČSAV)

- HRABÁK, Josef
1949 „O Dalimilově kronice“, *Nový život* 8
- JAKUBEC, Jan
1929 *Dějiny české literatury I* (Praha)
- JIREČEK, Josef
1882 „Dalimili Bohemiae Chronikon“, in *Prameny dějin českých* 3 (Praha)
- KOLÁR, Jaroslav
1994 „K Zánrovému statutu děl starší české literatury“, *Česká literatura* 42, str. 496–504
- KVÍTKOVÁ, Naděžda
1992 *Proměny textu a jazyka Dalimilovy kroniky ve 14. a 15. století* (Praha: Univerzita Karlova)
- LEHÁR, Jan
1983 *Nejstarší česká epika* (Praha: Vyšehrad)
1993 „Vznik české literatury: pokus o rekapitulaci problematiky“, *Listy filologické* 116, str. 18–39
1995 „Roman Jakobson: Moudrost starých Čechů“, *Česká literatura* 43, str. 38–76
- MARALÍK, Milan – ČAPEK, Jan Blahoslav
1948 *Dalimilova kronika* (novočeský prozaický převod) (Praha)
- PETRŮ, Eduard
1996 „Česká literatura v českém království“, in E. P.: *Vzdálené hlasy* (Olomouc: Votobia), str. 46–54
- PODIVEN
1991 *Češi v dějinách nové doby* (Praha: Rozmluvy)
- PRAŽÁK, Albert
1945 *Národ se bránil*. Obrany národa a jazyka českého (Praha: Sfinx)
1946 „Naše nejstarší tradice“, in A. P.: *O národ* (Praha: Beaufort), str. 5–18
1946a „Naše nejstarší kroniky“, in A. P.: *O národ*, str. 19–23
1946b „Vlast a národ v českém písemnictví“, A. P.: *O národ*, str. 38–76

PYNSSENT, Robert B.

1999 „Die Dalimil-Chronik als polymythischer Text“, in *Geschichtliche Mythen in den Literaturen und Kulturen Ostmittel-und Südeuropas* (Stuttgart: Steiner), str. 199–231

RÁDL, Emanuel

1993 *Válka Čechů s Němci* (Praha: Melantrich)

SEIBT, Ferdinand

1996 *Německo a Češi* (Praha: Academia)

SVEJKOVSKÝ, František

1993 „Dalimil a starší literatura vůbec“, *Literární noviny* 14. 1. 1993

ŠALDA, František Xaver

1935/36 „Hořčičné semeno Máchovo“, *Šaldův zápisník* 8, str. 155–59

1935/36a „O smyslu literárních dějin českých“, *Šaldův zápisník* 8, str. 203–14, 281–314

ŠŤASTNÝ, Radko

1991 *Tajemství jména Dalimil* (Praha: Melantrich)

TIEFTRUNK, Karel

1879 „O estetické a básnické stránce kroniky Dalimil“, *Časopis Českého muzea* 53

VODIČKA, Felix

1969 *Struktura vývoje* (Praha: Odeon)